¶ Tractatus Clarissimi Philosophi et medici Matheoli Perusini de Memoria.

Iam diu Brocarde ꝛ Bonauentura viri dignissimi ꝛ replicatis precibus me sepissime prouocastis: vt ego aliqua de memoria nutrienda ꝛ augenda colligerem. quam rem ego vobis sepe pollicitus sum: sed tenuit me dietenus continua agēdarum rerum occupatio. Tandem statui votis vestris parere: ꝛ ita domino adiuuante aliqua ꝛ ea vt puto digna et vobis vtilia aggregabo. ¶ Dicimus igitur ꝙ de hac materia nullum hucusqꝫ inueni qui complete tractaret adiungendo scꝫ medicinalia cum alijs rebus que artificiose memoriam augent. Alij enim: vt Cicero maxime: de artificiosa memoria tractarunt: quo pacto videlꝫ regulis habitis potuisset memoria augeri. Ad consimile autem propositum: tractatum vidi quem Guilielmus de Brixia philosophus atqꝫ medicus composuerat. Medici vero ecōtra tā noui ꝙꝫ veteres ad memoriam recuperandam si perdita esset ꝛ ad habitum fortificandum solum remedia medicinalia scripserūt. Ponamus igitur simul vtrunqꝫ studium: vt complete discamus memoriam gubernare. Erunt igitur capitula duo. In quorū primo ponemus quomodo possumus memoriam artificialē augere beneficio regularum. In secundo vero dicemus qualiter id etiam fieri possit beneficio medicinarum.

¶ Capitulum primum de artificio memorie augende per regulas ꝛ documenta. Dicemus itaqꝫ ꝙ circa memoriam aut potentiam memorādi duo opera habemus. vnum quod dicitur memorari. aliud reminisci: licet reminisci non sit principaliter memoratiue opus: imo estimatiue: licet hoc sine memoria fieri non possit Ideo Aristoteles duas distinguit potentias. quarum vnam vocauit memoriam. alteram reminiscentiam. Prius ergo de memorari: deinde de reminisci dicemus. ¶ Memorari igitur est retinere et conseruare imagines rerum prius ab anima perceptarum. Primū igitur quę bene meminisse volumus dum ea didicimus

vel audiuimus: oportet multum attente ꝛ profunde mentē appo nere. sic enī diutius ꝛ firmius in memoria remanebūt. nā que su perficialiter ꝛ sine attentione videmus ꝛ audiuimus etsi frequēter tamen cito ea labi a memoria experimur. ꝛ ideo dicit Aristo. quedam semel .s. attente vidētes melius memoramur: ꝙ altera mul totiens .s. non attente. Vn̄ apud Platonis Thimeum scribitur: Ego vt probū auditorē decet sine sermone sub silentio mentem atq; aures parabo. Est aūt ꝛ hoc documentū siue elementū vtile multū ad discendū. nā is est maxime docibilis qui attente paratus est audire: vt scripsit Tullius primo nouoꝝ rethoricoꝝ. cuiꝰ ratio hec est: q2 vt scd̄o de aīa habetᷓ: actus actiuoꝝ sunt in patiente predisposito. Attentio autē magna auditorē disponit et parat ad ꝓfunde ꝛ perfecte reassumendū: prius tn̄ intelligendum. Conseruatio .n. sequitᷣ intellecta. vn̄ Gorgias vt fertur bn̄ dixit vbi intenderis ingeniū valet. Felix itaq; qui cū attentiōe audit atq; studet. Secundū admonimentū est: ꝙ in audiēdis delectari ꝛ admirari ad memorandū multū valēt. Nam in quibus delectamur ꝛ admiramur multū eis intendimus ꝛ in eis ꝓfundamur ꝛ detinemur. Attētio aūt magna ꝛ maxime ꝓfunda vt dictum est ad memoriā valet. Valde igitur ꝛ admirari ꝛ delectari in his q̄ attentionē ꝛ ꝓfunditatē inducūt. huius autē signū maxime habemus in pueris: q2 qui multū delectatᷣ in formis ꝛ ī signis reꝝ propter hoc quia eis noue ꝛ insuete sunt earum bn̄ memorantur Unde dicit Auerrois ꝙ homo memoratur multotiens quod fecit in pueritia bona rememoratione: quia homo in pueritia multū amat formas ꝛ figuras ꝛ multum in eis delectatur ꝛ admiratur. quapropter figuntur in eis bene: ꝛ propterea difficile dimittunt Aliam tamen in problematibus de pueris ꝛ eoꝝ memoria causam assignat Aristoteles. sed illam velut rei nostre impertinentē hic obmitto. Unde Tullius secūdo rethoricoꝝ: que acciderūt in pueritia meminimꝰ optime: propterea ꝙ nulla nisi noua aut admirabili re cōmouetur animus. Utile est igitur ꝛ si ita non sit reputare scientiam in qua studes esse valde bonā ꝛ honorabilē et

excellentem atq̄ magnam ⁊ paucis notam· ⁊ non tantum scien-
tiam: sed etiam doctorem quem audis· Nam bona ⁊ honorabilia
appetimus ⁊ amamus· Magna autem et rara admiramur· Sed
si despicias aut spernas scientiam in qua studes: vel doctorem a
quo audis: non bene percipies nec retinebis· Unde inter claues
sapientie ponitur honor magistri· quare nō est mirandum si au-
ditores huius seculi parum proficiunt: quia de se cōfidentes ma
gistrum spernunt· quare tales proficere non videmus· Rursus ⁊
tertiū est admonimentum: quia memoria hominum labilis est ⁊
turbe nō sufficit: vt dicit Seneca: Necesse est breuia ⁊ pauca esse
que memorari volumus· Ideo oportet ea que facili⁹ retinere vo-
lumus ad summam quandam ⁊ paucitatem reducere· Hoc enim
modo facilius retinebimus: ⁊ propter hanc totius memoriaꝫ ha-
bebimus in summa illa· Et ideo communi ad quod reducimus
omnia includuntur· Unde dicit Philosophus Tertio Thopico-
rum: In argumentationibus propositiones memorabiliter scire
oportet· Nam vel de immemorali propositiones communes tan-
tum posite statim faciunt illa memorari· Contrario igitur mo-
do procedere debet discens et memorans· Nā que discimus opor
tet per plura explicari ⁊ diuidi· Sed illa que volumus meminis-
se colligere ⁊ breuiare oportet· Unde peroptime dicitur ab Hu-
gone in Didascalicon: Sicut ingenium in diuidendo inuestigat
⁊ inuenit: ita memoria colligendo custodit· Oportet ergo vt que
discendo diuisimus commendando memorie colligamus· Colli-
gere autem est ea de quibus prolixius scriptum vel disputatum
est ad breuem quandam ⁊ etiā compendiosam summam rediga-
mus· Habet nāq̄ omnis tractatio aliquod principium cui tota
vita ⁊ ris sententiens immittitur ⁊ ad ipsum cum talia referun-
tur hoc querere ⁊ considerare colligere est· Quidam fons est cu-
ius sunt multi riuuli: Anfractus fluuij non sequere· tene fontem
⁊ totum habes· Idcirco etiam dico ꝙ memoria hominis hebes
est et breuitate gaudet· Et si in multa diuiditur minus in singu
lis· rñ ⁊ q circa pauca occupant̃ ⁊ solicitant̃ meli⁹ memorantur

Quare fiet:exempli gratia: qn̄ quis de sero multa legerit : ꝛ illa voluerit memorari:reducet illa in quendā breuem numerū:ꝛ sic omnia faciliter memorabit̄. Adhuc aūt quartū admonimentum erit:quia memoria hominis labilis est oportet eam cū multa memoriter discere volumus per partes secare minutas ꝛ diuisim et non simul illa plegere:ꝛ vna particula memoriter scita aliquantulum pausare. Deinde prima repetita:est ad secundam:deinde ad tertiam:ꝛ sic per ordinem vsq; in finem pueniendū. sic enī nō est difficultas nec tediū. Unde Martianus in rethorica sua : Si longiora fuerint addiscenda:diuisa p partes facilius inherescūt Unde bene dicit poeta: Scire si vis hāc rem tota sit separata minutim. Amplius ꝛ quintū documentū vt dicit phs meditatiōes memoriam saluant in reminiscendo ac perpetuo retinendo frequenter considerare ꝛ cogitare oportet que conseruare intendimus. Sic enī non contingit obliuio. Vn̄ Seneca:Memoria nihil perdit nisi ad qđ sepe non respicit. Unde scribit̄ in Didascalicō: Principiū in lectione est consideratio ꝛ confirmatio in meditatione. vnde recte meditatio interpretatur mentis dictatio. Egregie igitur hoc admonimentum ꝛ ante proximū que maxime ad memoriam conferunt simul tanguntur in Didascalicon his verbis: In omni doctrina breue ꝛ aliquid certum colligere quod in arcula memorie recondatur. Unde postmodum cū res exigit aliqua deriuentur. vnde hec etiam sepius replicare et de ventre memorie ad palatum tractare necesse est. Unde rogo te ne multum leteris quisquis es sicut multi faciūt si multa legeris aut si multa legendo percurreris. sed bene leteris si multa que percurreris intellexeris. Discursum super omnia fugias:cum sanctus Thomas dicit in epl'a sua Didascala ad fratrem studentem : Et non tantum si intellexeris sꝫ cum retinere potueris. Examina igitur te ipsum cum legis : ꝛ quantū tenere poteris tantū legas: si vis memoriam exercere. Sed si vis totū stilum lectionis habere ꝛ in eo delectari:legere potes quantū desideras:sed parum inde retinebis. quod pulchre sanctus Thomas dicit : vt retulimus: Dis-

cursum super oia fugias·alias enim nec legere multum prodest: nec intelligere pdest quantum ad memoriam·Si enim legimus multa que tenere non possumus siue illa intelligamus siue non illorum non memorabimur· que enim tenere nō possumus nec illa memorari: cum memorari et tenere idem sint: vt ab origine predi/ximus· Et sic iam de arte et modo memorandi satis sit dictū· Cō sequens autem est doctrinam et artem reminiscendi tractare·

¶ Tractatus secūdus de reminiscentia·Cum itaqz scdm Aristo· ordo et consequentia reminiscibilium causa sit reminiscendi oportet ea quorum vnum per alterum reminisci volumus ordinationez et consequentiam habere: cū reminisci quod memorari dicitur sit per aliqua in memoria retenta inuestigare et reinuenire oblita· Ad inuestigationem ergo oblitorū vt reinueniantur: necessario est requirere ordinem illorum quorum intendimus reminisci· Vñ di/cit phs: Que bene adinuicem ordinata sunt: bene sunt reminisci bilia·que xo male: grauiter· Ideo oportet ea in quibus studem⁹ si bene ordinata sunt meditari frequenter et in consuetudinē fm ordinem illū illa reducere·Si autem non bene ordinata sunt de bemus ea quantū possumus ordinare et fm illū ordinē meditan do consuescere· Nā si ea in quibus studemus nūc vno modo vel ordine: nūc alio consideremus: ordo eorum nō ɔfirmabit in nobis sicut dixit Seneca: Nō ɔualescit planta que sepe transfert·Debe mus igit ea quorum facile reminisci volum⁹ a principio bene ordi nata capere vel a rei natura vel a magistris vel a nobismetipsis: et fm ordinē in consuetudinē reducere· Secundū documentū di/cemus q ampli⁹: quia vt dicit phs: quo ordine primo res appre/hense sunt et ɔsiderate ab anima: eo ordine se habēt motus·i·im/pressiones facte in anima ex eorum apprehensione. Motuū autē or do et consequentia causa est reminiscendi·ex eo enī q post primū motū nat⁹ est sequi secundus: reminisci ɔtingit: vt dicit phūs· Oportet igit a primo et p ordinē incedere ad rehabendū oblitū quod querimus· ppter hoc enīz et ppter consuetudinē qua ordo ille est velocius nobis occurrit oblitū·vnde videm⁹ cū in aliqua

arte sumus noti: si per ordinem quod audiuimus incipiendo interrogemur: facilius respondebimus. Si autez ordine mutato respondebimus: id fiet male aut cũ difficultate. vnde ꝛ pueros cuz aliquid quod legerint referũt: si alicuius consequentiũ sint obliti: precipimus a capite inchoari. Sic enĩ aliquotiẽs a pͥncipio iterando: id eoꝝ occurrit memorijs: qđ prius erant obliti. Tertium documentũ: Dicit enim pħs ꝙ ex vno similiũ ꝯtingit reminisci alterius. vñ cũ fuerimus obliti cogitare de Uirgilio nobis occurrit Homerus. cuz Auerrois dicit: ꝙ memorari ꝯtingit ꝓpter suũ simile. ꝛ ita debemus illud sepe reuoluere: ꝛ sic facile obliti reminiscemur. Quartum documentũ: Nos ad reminisci iuuat cogitatio ꝯtrarij: vt dicit pħs: vt cogitamus Achillem venit in mentẽ Hector cuius eramus obliti. Quintũ documentũ: dicit Arist. ꝙ locus vbi aliqua tractauimus principium est reminiscendi. Uñ vtile est locũ cõsiderare in quo dicta aut facta sunt illa quoꝝ reminisci volumus. Uñ Cicero ꝓ memoria artificiali habenda docet stabiliri quedã loca: ꝛ illis cogitatis facile venimus in oblitum. Sextum documentũ: qꝛ fantasia multũ ab imaginatiõe mouetᷣ: oportet stabilire quasdam imaginatiões que similitudines habeant cum his que volumus recordari. Exemplum: si volum⁹ reminisci pontis Citini q̇ est vnus de põtibus Patauinis: ponemus in memoriam pontem magnum ꝛ hominem curuum: et sic facile põtis Citini reminiscemur. Hoc. n. documentũ cũ superiori est fundamentum artificialis memorie. Que igitᷣ ad artem ꝛ doctrinam memorandi ꝛ reminiscendi pertinent viri digni dixisse sufficiãt. Qui aũt plura de hmõi legere desiderat: videat vberiorem tractatum nostrum q̇ est a nobis de hac materia cõpositus. Multa quidẽ adduxi etiã ad verba eoꝝ q̃ ab alijs ꝑcipere potui: vt sermo nr̃ ꝯpletior esset. nũc ꝟo ad medicinalia transeamus.

¶ Capitulum secundum: Conseruare vel augere memoriã cũ medicinalibus opus est laboriosissimũ: quia thesaurus iste bonam corpis dispositionem requirit ꝛ optimũ vite ordinem. Ponemus

tamen aliqua succincta que apud nostros auctores erunt multe vtilitatis : cõmuniter quia memoria fit labilis ab humido ⁊ frigido: seruentur iste regule que sequuntur.

¶ Prima regula: Corpus teneatur mundum a superfluentibus. vnde quotidie sit ventris beneficium ⁊ si non naturale fiat artificiale. Uina magna fugiantur: imo vtile est siquis vult bonam habere memoriam vt aliquot dies abstineat a vino: et loco eius aqua vtatur zucari. Uitet accumina: sicut allea ⁊ huiusmodi: et legumina omnia. Superuitet coitum superfluum ⁊ carnes facilis digestionis. Acetum ⁊ acetosa: Cepe etiam maxime nocent vt dicit Auicenna.

¶ Secunda regula: Buglossa ⁊ zinciber sunt optīa memorie quo modolibet administrata: ⁊ maxime zinciber conditum: bis in ebdomada aut ter ieiuno stomacho ad quantitatem castanee de mane capiat.

¶ Tertia regula: Mirobolani conditi sunt optimi: scilicet semel in ebdomada sumere vnum sisinbrũ ⁊ est species mente: sm Auicennam est optimum.

¶ Quarta regula: Confecto Anacardina ad quãtitatem ciceris sumpta in ebdomada semel in aurora confert mirabiliter. Similiter diambra sm Auicennam ⁊ doctores medicine.

¶ Quinta regula: Oleum pBoꝝ. scdm mensem mirabiliter occu patio. inunctio ex eo reparat memoriam.

¶ Hec igitur sunt viri digni medicinalia que inter alia electissima pro seruanda memoria: ⁊ ita finem facio.